

Jolanta Piliponytė

Korupcijos diagnostikos būdai ir iššūkiai pasaulyje ir Lietuvoje¹

Santrauka. Straipsnyje analizuojama korupcijos diagnostikos problematika. Nagrinėjami korupcijos diagnostikos būdai: korupcijos suvokimo įvertinimas, susidūrimo su korupcijos atvejais patirties įvertinimas, suvokimo ir patirties būdų derinimas, išlaidų ir paslaugų stebėjimas bei teisinė statistika. Pateikiami pasauliniai ir nacionaliniai pavyzdžiai, aptariamos korupcijos diagnostikos galimybės ir sunkumai. Plačiau kalbama apie Lietuvoje atliktus korupcijos tyrimus. Pabaigoje pateikiamas gvildentų išvalgų apibendrinimas, aptariami korupcijos diagnostikos iššūkiai ir galimi sprendimai.

Įvadas

Nors matavimas yra ypatinga socialinių mokslų problema, tačiau žymus tyrimų specialistas Earlas Babbie teigia, kad galima išmatuoti be išimties viską, kas egzistuoja (Babbie 1995; 110). Kadangi mus domina korupcijos reiškinys, todėl keliame klausimą, ar korupcija egzistuoja? Atsakymas tarytum nekelia jokių abejonių. Priešingai, nuolat pažymima, kad korupcija yra itin plačiai paplitusi, tačiau, kita vertus, tiesioginių šio reiškinio liudininkų yra labai nedaug. Žmonės, dalyvaujantys korupcinio

pobūdžio nusikaltimuose, yra linkę apie tai nutylėti. Taip pat sunkumai kyla dėl korupcijos fenomeno kompleksiskumo, daugialypiškumo ir interpretacijos vingrybių. Kai kurie teoretikai teigia, kad korupcijos reiškinio apibrėžimas priklauso nuo konteksto, kuriame šis reiškinys randamas, o taip pat nuo apibrėžimo perspektyvų ir tikslų. Labai svarbu paaiškinti, kas yra korupcija, tačiau nereikia apsiriboti vieninteliu šio reiškinio paaiškinimu arba reikšme (Williams 2000; 519).

¹ Pranešimas šia tema buvo pristatytas Australazijos politikos mokslų asociacijos konferencijoje (APSA 2005) vykusioje Naujojoje Zelandijoje Dunedin mieste, 2005 m. 28-30d. Autorė dėkoja Melburno universiteto profesoriui Leslie Holmes (Australija), kolegoms Vilijai Petrauskas (Kanada) ir Tony Wilson (Naujoji Zelandija) už patarimus ir pagalbą rengiant medžiagą konferencijai ir Jungtinių tautų vystymo programai (UNDP) Lietuvoje už finansinę paramą.

Vienas dažniausiai minimų ir šiandieninėje literatūroje cituojamų korupcijos minimalistinių apibrėžimų yra piktnaudžiavimas visuomenės patikėta galia siekiant asmeninės naudos (*Transparency International*). Kadangi korupcija yra sunkiai apibrėžiamas fenomenas, todėl ir jos diagnostika – pakankamai kebli. Reiškinių daugialypiškumas leidžia daryti prielaidą, kad korupcijos apibrėžimas, operacionalizacija ir įvertinimas yra tarpusavyje susijusių klausimų rinkinys.

Šio straipsnio tikslas – analizuoti korupcijos diagnostikos būdus, problematiką ir galimus sprendimus. Šiam tikslui pasiekti korupcijos reiškinys yra analizuojamas kaip *objektyviai egzistuojantis*. Teoriniai svarstymai apie korupcijos fenomeno analizės objektyvųjų ir subjektyvųjų (korupciją kaip sociopolitinę konstrukciją) dėmenis nėra šio straipsnio tikslas. *Pirmoje* straipsnio dalyje bendrai aptariami korupcijos diagnostikos būdai ir matavimo sunkumai. *Antra dalis* skirta konkrečių korupcijos diagnostikos būdų analizei ir pavyzdžiams. *Trečioje dalyje* pateikiamas straipsnyje gvildentų įžvalgų apibendrinimas, aptariami korupcijos diagnostikos iššūkiai ir galimi sprendimai.

1. Bendra korupcijos diagnostikos būdų apžvalga ir matavimo sunkumai

Teorinėje literatūroje (Hellman *et al.* 2000; Johnston 2000; Reinikka and Svensson 2003; etc.) galime rasti nemažai korupcijos diagnostikos bandymų ir siūlomų instrumentų. Kai kurie iš jų yra jau išbandyti ir naudojami keletą metų, kiti dar tik ku-

riami arba tobulinami. Kadangi kyšiai yra viena akivaizdžiausių korupcijos formų, todėl tarp sėkmingų korupcijos diagnostikos pavyzdžių dažniausiai yra kyšininkavimo suvokimo ir patirties tyrimai. Tačiau šiandien dar pakankamai sunku kalbėti apie diagnostiką tokių korupcijos formų, kaip, pavyzdžiui, neteisėtas lobizmas, prekyba įtaka arba pinigų plovimas. Kalbant apskritai, Thomas ir Meagher (2004; 42) skiria šiuos korupcijos reiškinio atskleidimo sunkumus:

- Finansinių ir inventorizacijos dokumentų patikrinimas gali padėti nustatyti korupcijos poveikį, tačiau nenuostabu, kad valdžios institucijų, kuriose yra išsiskynusi sisteminė korupcija, pateikiama informacija yra labai skurdi.
- Skundų, kuriuos gauna policija, skaičiavimas taip pat nėra labai veiksmingas. Skundų skaičius priklauso ne tik nuo korupcijos paplitimo ir atskleidimo, bet ir policijos pareigūnų sąžiningumo ir jų veiklos efektyvumo.
- Korupcijos atvejų minimų spaudoje pranešimuose skaičiavimas atspindi ne tik korupcijos paplitimą, bet priklauso ir nuo spaudoje laisvės, žurnalistų profesionalumo, informacijos pasiekiamumo bei tokios informacijos paklausos visuomenėje ir pan.
- Korupcijos reiškinio matavimas remiasi prielaida, kad neįmanoma tiesiogiai išmatuoti nė vienos korupcijos formos. Matavimo instrumentai gali pagelbėti tik iš dalies.

Akademikai ir ekspertai skirtingai grupuoja ir struktūrizuoja empirinę korupcijos literatūrą, pavyzdžiui, skiriami pirmos kartos (*Transparency International* Korup-

cijos suvokimo indeksas) ir antros kartos korupcijos matavimo priemonės (Johnston 2000; 3-11), tarptautiniai ir nacionaliniai tyrimai (Pope 2000; 288–289), tiesioginis ir netiesioginis korupcijos matavimas (Kalniņš 2005; 8–25). Leslie Holmes naujoje knygoje *Rotten States?: Corruption, Post-Communism and Neoliberalism* (2006) teigia, kad korupcijos diagnostikos būdai gali būti skirstomi į *korupcijos suvokimą, asmeninės patirtį, išlaidų stebėjimą ir teisinę statistiką*. Straipsnyje remsimės pastarąja klasifikacija, o taip pat *korupcijos suvokimo ir patirties derinimo* būdu, kuris taikomas Lietuvoje. Kitame skyriuje kiekvienas būdas bus trumpai pateiktas ir aptartas, pateikti iliustruojantys pavyzdžiai.

2. Korupcijos diagnostikos būdai

2.1. Korupcijos suvokimo nustatymu pagrįstas būdas

Korupcijos suvokimo matavimas atskleidžia informantų nuostatas, požiūrius į korupciją, jos lygį ir vaidmenį visuomenėje. Apklausose, diskusijose, giluminiuose interviu dalyvauja elito atstovai, verslininkai, valstybės tarnautojai, specialistai, ekspertai bei plačioji visuomenė. Kitas korupcijos suvokimo matavimo pavyzdys yra *turinio analizė*. Dauguma korupcijos suvokimo tyrimų yra gerai žinomi pasaulyje ir Lietuvoje. Vienas jų yra *Transparency International Korupcijos suvokimo indeksas*. Jis bus aptartas plačiau. Pasak žinomo korupcijos reiškinių tyrinėtojo Johnstono, korupcijos suvokimo tyrimai yra reikšmingi ir gali įtakoti užsienio politiką, paramą, investicijas bei esminius

valdžios sprendimus. Jie taip pat gali sąlygoti politinius procesus, ypač demokratizacijos srityje. Tačiau nereikia pamiršti, kad visiems gerai matomi, t.y. išoriniai tokių tyrimų privalumai gali būti ir apgaulingi (Johnston 2000; 4).

Kalbant apie *elito tyrimus*, reikia pasakyti, kad tai sunkiai įgyvendinami, tačiau labai svarbūs ir naudingi tyrimai. Elitas paprastai yra nedidelė piliečių dalis, kuri atsakinga už sprendimų priėmimą valstybėje. Valstybės institucijų, įgyvendinančių antikorupcines iniciatyvas, efektyvumas ir reformos priklauso nuo elito gebėjimų, noro suprasti ir pripažinti korupcijos problemas šalyje bei politinės valios jas spręsti. Deja, elito tyrimų pavyzdžių randame tik keletą. Oslo universiteto Politikos mokslų katedra atliko tyrimą, kurio tikslas buvo išsiaiškinti Latvijos, Lietuvos, Estijos ir Rusijos elito atstovų požiūrį į demokratizaciją ir marketizaciją naudojant struktūrinių interviu metodą (Steen 2004). Kiekvienoje šalyje buvo apklausti parlamento nariai, vadovaujantys ministerijų atstovai, valstybės ir verslo įmonių bei teismų, savivaldybių ir kultūros institucijų (žiniasklaidos, švietimo ir meno) atstovai. Rezultatai parodė, kad pokomunistinių šalių elitas įvardija korupciją kaip svarbią problemą, kuri reikalauja dėmesio. Duomenys parodė, kad Estija turi mažiau korupcijos problemų nei Latvija, Lietuva ar Rusija (Steen 2004; 325).

Kitas pavyzdys, iliustruojantis elito tyrimus, randamas Pietų Afrikoje. Tyrimai, kurių tikslas – sužinoti elito požiūrį į politinę korupciją Pietų Afrikoje buvo atlikti 1995 ir 2000 metais (Kotze and Masutha 2002),

kaip dalis didelio projekto „Pietų Afrikos elito ir jo požiūrio į politinius ir socialinius pokyčius longitudinalinė studija“. Tyrėjai išsiaiškino informantų nuomonę apie politinės korupcijos paplitimą įvairiuose valstybės lygmenyse, sužinojo, kaip informantai vertina vyriausybės veiklos veiksmingumą korupcijos prevencijos srityje bei poveikį vyriausybei dėl korupcijos prevencijos; sužinojo, kokio lygmens valstybės tarnautojai dažniausiai dalyvauja korupcinio pobūdžio nusikaltimuose. Vienas svarbiausių šios studijos atradimų buvo tas, kad elitas, kaip ir plačioji visuomenė, patvirtino, kad korupcijos atvejų daugėja ir situacija blogėja. Elito tvirtinimas, kad „mes pralaimime kovą“, gali turėti svarbią reikšmę vykdant viešąją politiką korupcijos klausimais (Kotze and Masutha 2002; 18). *Elito tyrimai* taip pat gali pagelbėti analizuojant viešosios politikos kryptis atskirose šalyse, kadangi tokių tyrimų informantai turi galimybę įtakoti politinius sprendimus tiesioginiu arba netiesioginiu būdais.

Be elito korupcijos suvokimo tyrimų informantais taip pat gali būti *verslo atstovai, valstybės pareigūnai, specialistai ir plačioji visuomenė*. Iliustracijai naudosisime vieną žinomiausių korupcijos suvokimo tyrimų pasaulyje – *Transparency International Korupcijos suvokimo indeksą* (KSI). Šio indek-

su matuojama, kiek tiriamoje šalyje suvokiama egzistuojanti valstybės bei savivaldybių tarnautojų ir politikų korupcija. KSI yra kompleksinis indikatorius, nustatomas remiantis verslo atstovų apklausomis ir kitais ekspertiniais tyrimais. Transparency International pradėjo skelbti korupcijos suvokimo indeksą nuo 1995 metų². Kitas pavyzdys – taip pat *Transparency International* atliekamas tyrimas, *Kyšių mokėjimo indeksas* (KMI). Jis pradėtas skaičiuoti nuo 1999 metų. KMI suteikia informaciją apie daugiavaliacinių korporacijų polinkį kyšininkauti, kyšininkavimu užsikrėtusius verslo sektorius, atskleidžia, kiek stambiausių korporacijų pareigūnai užsienio šalyse žino apie Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) Antikyšininkavimo konvenciją, laipsnį, kuriuo šios firmos užtikrina EBPO Antikyšininkavimo konvencijos įgyvendinimą, apie numanomą kitą nesąžiningo verslo praktiką, kurią, firmos naudoja užsakymams gauti³. Šis indeksas atspindi verslo lyderių nuomonę.

Šiandien galime rasti nemažą skaičių korupcijos suvokimo tyrimų, kurie atliekami tiek vietiniame, tiek nacionaliniame ar regioniniame bei pasauliniame lygmenyse. Nesunku pastebėti, kad dauguma aukščiau paminėtų korupcijos suvokimo tyrimų inicijuoja ar vykdo tarptautinė organizacija

² Korupcijos suvokimo indeksas skaičiuojamas tik tose šalyse, kuriose buvo atlikti mažiausiai 3 tyrimai. 2005 metais korupcijos suvokimo indeksas buvo skaičiuojamas 159 šalyse. Lietuvos KSI yra 4.8 balo (kai 1 – labai korumpuota šalis, 10 – labai skaidri) ir ji užima 44 vietą (*Transparency International* 2005a).

³ Paskutinis kyšių mokėtojų indeksas buvo atliktas 2002 metais 15-oje šalių. Tai – Argentina, Brazilija, Kolumbija, Vengrija, Indija, Indonezija, Meksika, Marokas, Nigerija, Filipinai, Lenkija, Rusija, Pietų Afrika, Pietų Korėja ir Tailandas. Šios šalys yra įtrauktos į daugiavaliacinių firmų prekybą bei investicinius projektus. Lietuva į šį tyrimą nepateko (*Transparency International* 2005b).

Transparency International. Ši antikorupcinė nevyriausybinių organizacijų yra tarptautinių korupcijos suvokimo tyrimų pradininkė. Jeremy Pope, vienas iš Transparency International įkūrėjų ir ideologų, konstatavo, kad šie tyrimai atspindi reiškinio suvokimą, bet ne visada realią situaciją. Jie vertingi tuo, kad atskleidžia tarptautinės verslo bendruomenės požiūrį ir gali nulemti investicijų kryptis, įtakojančias nacionalinę ekonomiką (Pope 2000; 289).

Turinio analizė gali būti naudojama siekiant atlikti straipsnių korupcijos tema analizę bei atskleisti šių straipsnių specifiką. Pavyzdžių toli ieškoti netenka. Lenkijos tyrėja Malgorzata Fuszara atliko spaudos publikacijų Centrinėje Europoje korupcijos tema turinio analizę (Fuszara 1999); Lietuvos elektroninėje spaudoje publikuotų straipsnių korupcijos tema analizę „Transparency International“ Lietuvos skyriaus iniciatyva atliko sociologas Liutauras Valickas (Valickas 2004–2005) bei korupcijos problemų elektroninėje ir spausdintinėje Bulgarijos žiniasklaidoje monitoringą atliko Koalicija 2000 (Coalition 2000 1998).

Tačiau nevalia pamiršti, kad žiniasklaida gali prisidėti ir pervertinant ar nepakankamai įvertinant socialines problemas. Korupcija, kaip socialinis reiškinys ir kriminalinis nusikaltimas, yra ne tik problema, kurią reikia aiškinti ir spręsti. Pastaruoju metu tai ir aktuali tema, arba, kitaip sakant, „gerai parduodama prekė“. „Žmonės apie nusikaltimus nori žinoti daugiau ne vien dėl smalsumo arba potraukio tam, kas yra uždrausta, bet ir dėl noro žinoti asmeninio saugumo sąlygas visuomenėje, kurioje gyvena“

(Dobryninas 2001; 11). Tačiau, kaip rodo 2004 m. Lietuvos elektroninės žiniasklaidos monitoringo korupcijos tema analizė, dauguma pranešimų apie korupciją yra faktinio pobūdžio skandalinga informacija (Valickas 2004). Analitinių, gilesnių korupcijos reiškinio tyrinėjimų stoka Lietuvos žiniasklaidoje gali tik apsunkinti įvairias antikorupcines iniciatyvas. Žiniasklaida pateikdama sensacingą, išskirtinę, tačiau iškraipytą medžiagą, ne tik netelkia žmonių kovai su korupcija, tačiau gali net labiau suklaidinti nei informuoti (Dobryninas 2001). Žinant apie didžiulį žiniasklaidos poveikį įvairių stereotipų atsiradimui visuomenėje, *turinio analizė* gali tarnauti kaip svarbus ir reikšmingas tyrimo įrankis.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad žmonių *požiūrius ir nuostatas atskleidžiantys tyrimai* siekia išsiaiškinti korupcijos paplitimą šalyje, atskirose institucijose ar viešose srityse, įvertinti, ar korupcija sumažėjo ar padidėjo. Tačiau esminis rūpestis ir abejonės dėl *korupcijos suvokimo* tyrimų kyla dėl to, kad informantai gali būti nepakankamai informuoti apie tiriamas problemas. Pavyzdžiui, aiškinantis piliečių požiūrį į korupciją viešuosiuose pirkimuose galime gauti nepatikimą informaciją. Tikėtina, kad tik mažuma visų informantų turėjo reikalų ir patirties šioje srityje. Apie tai taikliau galėtų kalbėti verslo atstovai, kuriems tenka dalyvauti viešųjų pirkimų konkursuose. Kaip jau minėjome, informacija, pateikiama įvairiose žiniasklaidos priemonėse, gali tiesiogiai įtakoti žmonių požiūrį į korupciją. Todėl korupcijos reiškinys gali būti, pavyzdžiui, perdėm išpū-

tas dėl garsiai nuskambėjusių korupcijos skandalų⁴.

2.2. Asmeninės patirties nagrinėjimu pagrįstas būdas

Toks korupcijos diagnostikos būdas grindžiamas asmenine informantų patirtimi, susiduriant su korupcijos atvejais. *Patirties tyrimų* paskirtis yra išsiaiškinti korupcinio pobūdžio nusikaltimų dažnį, veikėjus, jų motyvaciją, antikorupcinį potencialą ir kt. Plačiai pasaulyje žinomas tokio pobūdžio tyrimų pavyzdys yra *Verslo aplinkos ir įmonių veiklos rezultatų tyrimas* (BEEPS), kurį inicijuoja Pasaulio bankas ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas⁵.

Kaip teigia Hellmanas, Jone, Kaufmannas ir Schankermanas (2000; 4) *Verslo aplinkos ir įmonių veiklos rezultatų tyrimas* buvo sumanytas siekiant išplėsti empirinę valdymo sistemos ir korupcijos reiškinio analizę šalies ir įmonių lygmenyse. Mokslininkai pateikia šias korupcijos ir valdymo

sistemos tyrimų, kurie buvo atlikti dar prieš BEEPS tyrimo pasirodymą, silpnybes:

- Dauguma korupcijos ir valdymo sistemos tyrimų atliekami įvairiose šalyse remiasi asmenų iš šalies, ekspertų, vertinimais, analitikų ar užsienio investitorių subjektyvia nuomone.
- Tiriamo reiškinio apibrėžimai yra pakankamai siauri ir riboti, todėl tyrimai dažniausiai apsiriboja kyšininkavimo padėties atskleidimu.
- Tokių tyrimų rezultatai yra labai subjektyvūs ir skaičiuojami su didžiule paklaida, kuri kliudo palyginimui tarp šalių.
- Ir galiausiai autoriai teigia, kad valdymo ir korupcijos reiškinio vertinimas besiremiantis plačiomis, visa apimančiomis sąvokomis, nėra efektyvi priemonė, skirta sukurti savitas ir kryptingas rekomendacijas vyriausybėms ar pilietinei visuomenei, kaip patobulinti viešąją politiką tiriamose šalyse (Hellman *et al.* 2000; 5).

⁴ Pavyzdžiui, Lietuvos gyventojų buvo paklausta „Kuri gaunama informacija leidžia susidaryti patikimiausią nuomonę apie korupcijos mastą Lietuvoje“? 2005 metais net 50% informantų paminėjo, televiziją, 12% – nacionalinę spaudą ir tik 11% pažymėjo asmeninę, o 9% – draugų, pažįstamų patirtį (Lietuvos korupcijos žemėlapis 2005). Reikia atkreipti dėmesį, kad 2001–2004 metų laikotarpiu labai išaugo televizijos įtaka formuojant Lietuvos žmonių nuomonę apie korupcijos paplitimą šalyje. Jei 2001 metais 27% informantų pažymėjo, kad per televiziją gaunama informacija leidžia susidaryti patikimiausią nuomonę apie korupciją, tai 2002 metais šis rodiklis buvo 33%, o 2004 metais – 42% (Lietuvos korupcijos žemėlapis 2001-2004). Tarptautinėje arenoje galima aptikti panašias tendencijas. Klausimas „Iš kur jūs žinote apie korupciją?“ buvo pateiktas tyrimo „Kyšių mokėtojų indeksas 2002“ (Transparency International 2005b) informantams. Dauguma dalyvavusiųjų tyrime (55%) teigė, kad apie korupciją sužino iš spaudos ir kitų žiniasklaidos priemonių pranešimų (informantai rinkosi atsakymą iš pateiktų alternatyvų sąrašo).

⁵ 2005 metais toks tyrimas buvo inicijuotas jau trečią kartą. 1999 metais buvo apklausta daugiau nei 4000 firmų iš 24 pereinamojo laikotarpio šalių (ir Turkijos) savininkų ir vadovų. Antras šio tyrimo etapas vyko 2002 m., kuomet buvo apklausti 6500 firmų savininkai ir vadovai 26 pereinamojo laikotarpio šalyse (įskaitant Turkiją). 2005 metais buvo apklausta 7942 informantai iš 27 Centrinės ir Rytų Europos bei buvusių sovietinių šalių ir Turkijos. Lietuvoje buvo apklausti 205 firmų savininkai ir vadovai.

Dėl visų šių paminėtų problemų *BEEPS* tyrimo pagrindas yra ne subjektyvus palyginimas tarp šalių, bet klausimai, susiję su tiesiogine informantų patirtimi. Įmonių savininkai ir vadovai yra prašomi nurodyti su kokiais trukdžiais susiduria savo veikloje, įskaitant makroekonominį nestabilumą, verslo reglamentavimą, mokesčių dydį ir administravimą, finansavimo galimybę, viešosios infrastruktūros kokybę, įstatymo viršenybės paisymą bei korupciją. Korupcijos reiškinys tiriamas užduodant klausimus apie *skirtingas korupcijos formas, kyšio ėmėjus, svarbiausius korupcinių sandorių požymius*. Taip pat empiriškai matuojamos įvairios „didžiosios“ korupcijos formos, tokios kaip „valstybės užvaldymas“ (mokėjimai valstybės tarnautojams siekiant daryti įtaką teisės aktų turiniui), o taip pat korupcija viešuosiuose pirkimuose, bei analizuojami įmonių, mokėjusių neoficialius mokėjimus, požymiai. Šis tyrimas taip pat matuoja patronažą bei smulkiają (administracinę) korupciją (Cheryl et al. 2004). Tyrėjai tvirtina, kad informantų atsakymai apie skirtingas didžiosios korupcijos formas gali būti naudojami tokių indikatorių sukūrimui, kurie matuoja valstybės „užvaldymo“ skirtingose valdžios lygmenyse mastą (Helman et al. 2000; 21).

Apibendrinant reikia pasakyti: nors dauguma korupcijos tyrėjų *patirties tyrimus* vertina kaip patikimesnius nei suvokimo tyrimai, tačiau abejonių netrūksta. Kai kurie

tyrėjai teigia, kad žmonės tiesiog nesiryžta pranešti apie dalyvavimą korupcinio pobūdžio veikloje arba skirtingai interpretuoja savo patirtį.

2.3. Suvokimo ir asmeninės patirties būdų derinimas

Nesunku pastebėti, kad pastaruoju metu ir tarp korupcijos fenomeno tyrinėtojų vis labiau populiarėja vadinamasis *teorinių požiūrių* ar korupcijos diagnostikos *būdų derinimas*, t.y. korupcijos reiškinio vertinimas ne tik analizuojant informantų *nuomonę* apie korupciją, bet ir aiškinantis asmeninę jų susidūrimo su korupcijos atvejais *patirtį*. Tokiu būdu jungiami korupcijos fenomeno suvokimo ir patirties aspektai. Šiai praktikai atlikti naudojami skirtingi korupcijos diagnostikos metodai: visuomenės apklausos, *focus grupės*, žiniasklaidos monitoringas bei įvairūs indeksai. Tokie *sudėtiniai tyrimai* jau buvo atlikti tiek tokiose mažose šalyse, kaip Lietuva, Latvija ar Slovakija, tiek didelėse valstybėse tokiose kaip Indonezija ar Rusija.

Vienas pavyzdžių yra *Lietuvos korupcijos žemėlapis*, kuri inicijavo „Transparency International“ Lietuvos skyrius. Šio projekto tikslas – remiantis nacionalinėmis sociologinėmis apklausomis nustatyti institucinių ir geografinių korupcijos paplitimą bei tas visuomenės gyvenimo sritis ir institucijas, kuriose korupcija paplitusi labiausiai. Tyrimo⁶ metu siekiama įvertinti visuome-

⁶ Šiame tyrime galime rasti klausimų, kuriais vertinamas informantų požiūris į korupciją, pavyzdžiui, „*kurių institucijų/įstaigų, jūsų nuomone, yra labiausiai korumpuotos? Ar jūs duotumėte kyšį, jeigu dabar reikėtų spręsti labai svarbią problemą, ir už šios problemos sprendimą būtų laukiama kyšio?*“ O taip pat klausimų, kurie skirti išsiaiškinti asmeninę informantų susidūrimo su kyšiais patirtį, pavyzdžiui, „*Ar per pastaruosius 5 metus jums teko duoti kyšį? Kodėl jūs davėte kyšį?*“ (Transparency International 2005a).

nės nuostatas dėl korupcijos, jos lygį ir vaidmenį valstybėje, asmeninę susidūrimo su korupcijos (kyšių) atvejais patirtį, informacijos apie korupciją šaltinius ir požiūrį į antikorpines priemones (Ališauskienė *et al.* 2005; 7). Daugybę suvokimo ir asmeninės patirties būdų derinimo pavyzdžių galime rasti 2004 metų *Transparency International* ataskaitoje „*Korupcijos diagnozės ir matavimo įrankiai vietos lygmenyje Afrikoje*“ ir ataskaitoje „*Korupcijos ir valdymo vertinimo būdai Azijoje ir Kaukaze*“, kurią pristatė *Transparency International* 2005 metų vasario mėnesį. Dar vienas pasaulinis gyventojų nuomnės ir patirties tyrimas yra *Pasaulinis korupcijos barometras*, kurį atlieka *Transparency International* kartu su *Gallup International*⁷.

Pabaigai reikia pasakyti, kad korupcijos diagnostikos būdų, šiuo atveju *suvokimo ir asmeninės patirties*, derinimas, leidžia atsakyti į daugumą rūpimų klausimų bei pateikti pakankamai specifines rekomendacijas tiek viešojo administravimo tobulinimui, tiek konkrečių antikorpinių priemonių įgyvendinimui. Tačiau yra ir silpnų vietų, ypač atliekant tyrimus nacionaliniame, vietos ar organizacijos lygmenyse. Šios silpnybės yra aptariamose paskutiniame šio straipsnio skyrelyje.

2.4. Išlaidų ir paslaugų stebėjimo būdas

Viešųjų išlaidų srauto stebėjimas (*public expenditure tracking survey*, PETS) yra atliekamas siekiant surinkti informaciją apie

viešųjų paslaugų tiekėjų (mokyklų, ligoninių, savivaldybių, vyriausybės ir jose dirbančių žmonių) veiklą ir pasiektus rezultatus. Stebėjimo objektas yra viešųjų išteklių srautai ir jų paskirstymas. Tyrime naudojama informacija gaunama iš skirtingų šaltinių, atsižvelgiant į tai, kurie šaltiniai ir informantai gali būti labiausiai suinteresuoti neteisingai perteikti duomenis; identifikuojami tie šaltiniai, kurie mažiausiai suinteresuoti tokiais iniciatyvomis. Ši duomenų rinkimo strategija tarnauja informacijos patikimumo užtikrinimui.

Reinikka ir Svensson apibūdina šiuos viešųjų išlaidų srauto stebėjimo privalumus (Reinikka and Svensson 2003; 3):

- Padeda nustatyti bei įvertinti politinį ir biurokratinį išteklių „užvaldymą“, fondų iššvaistymą ir problemas, kylančias dėl žmoniškųjų ir kitų išteklių panaudojimo.
- Pateikia naują informaciją įstatymų leidėjams apie valstybės biudžeto įgyvendinimą.
- Padeda identifikuoti korupcinio pobūdžio ketinimus bei kyšininkavimo priežastis.
- Prisideda prie politinės ekonomikos skaidrumo, įtakoja interesų grupių išlaidų rezultatus.

Be abejo yra ir silpnųjų šio tyrimo pusių. *Viešųjų išlaidų stebėjimo* metodo praktikai pripažįsta, kad informantas gali turėti stiprią paskatą neteisingai pateikti duome-

⁷ Šis tyrimas yra atliekamas jau trečius metus. Naujas 2005 m. tyrimas buvo atliktas 69 pasaulio šalyse, apklausta buvo apie 55 000 informantų. Lietuvoje buvo apklausta 511 gyventojų. Šis tyrimas papildė kitus du gerai žinomus pasaulinius korupcijos tyrimus: *Korupcijos suvokimo indeksą* ir *Kyšių indeksą*.

nis. Šios paskatos kyla dėl to, kad informacija, kurią pateikia, pavyzdžiui, mokykla, iš dalies nulemia jos visuomeninę paramą. Tokiais atvejais, kai ištekčiai, įskaitant personalo laiką, yra naudojami korupcinei veiklai, agentas, kuris pats dalyvauja šioje veikloje, yra linkęs apie tai nutylėti. Viešųjų išlaidų srauto stebėjimas, pasak Reinikka ir Smith (2004; 35–43) yra ir diagnostinė, ir analitinė priemonė. Ji padeda ne tik identifikuoti problemas, bet ir suprasti šių problemų atsiradimo priežastis bei parengti rekomendacijas.

Kiekybinis paslaugų tiekimo tyrimas (quantitative service delivery survey, QSDS) yra vienas iš paslaugų tiekėjų tyrimų rūšių. Tai mikrolygio tyrimas, kuris gali būti taikomas valstybės, pelno ir nepelno siekiančioms įmonėms, paslaugų tiekėjoms. Tyrimo metu renkami duomenys apie sąnaudas, gamybos apimtį, paslaugų kokybę, kainų nustatymus, vadovavimą ir t.t. Paprastai paslaugų tiekėjų tyrimai naudojami siekiant įvertinti viešųjų išlaidų efektyvumą, priežastis ir kitus paslaugų tiekimo aspektus. Pasak Reinikka ir Smith, tokio pobūdžio tyrimuose stebėjimo objektas yra mokykla, kaip, pavyzdžiui, įmonė verslo aplinkos tyrime ar namų ūkis namų ūkio tyrimuose (Reinikka and Smith 2004; 43). *Kiekybinis paslaugų tiekimo tyrimas* yra pakankamai naujas instrumentas, tačiau pirmieji rezultatai teikia vilčių. Svarbu pažymėti, kad naudojant tokio pobūdžio tyrimą, galima įvertinti daug paslaugų tiekimo aspektų, o ne tik korupciją.

Tiek *viešųjų išlaidų srauto stebėjime*, tiek *kiekybiniame paslaugų tiekimo tyrime* yra naudojami klausimynai ir atskiros lentelės

kiekybinių duomenų rinkimui. Klausimynai yra skirti vyresniesiems (pagal užimamas pareigas) mokytojams ar mokykloms vadovams. Tie patys duomenys gali būti tikrinami naudojant skirtingus informacijos šaltinius. Klausimynų dėka gali būti renkami duomenys vietos, regiono ir nacionaliniame lygmenyse. Galima rasti pavyzdžių, kai *PETS ir QSDS buvo naudojami papildant vienas kitą*. Reinikka ir Smith teigia, kad dauguma šių tyrimų stadijų yra vienodos. Tačiau PETS tyrėjai sutelkia dėmesį į mokyklos vidų, o QSDS – analizuoja ir išorinius aspektus, tokius kaip mokyklų ryšiai su valdymu. PETS daugiausiai naudojamas siekiant įvertinti viešuosius išteklius prieš jiems pasiekiant numatomus naudos gavėjus, o QSDS tiria paslaugos atlikimo sklandumą ir veiksnius, kurie veikia paslaugos kokybę, t.y. paslaugos tiekimo veiksmingumą. Hondure buvo naudojama šių dviejų tyrimų kombinacija medicinos ir švietimo sektoriuose (World Bank 2001). Vėliau buvo atlikti pradiniai mokyklų ir medicinos centrų tyrimai Bangladeše, Ekvadore, Indijoje, Indonezijoje, Papua Naujojoje Gvinėjoje, Peru, Ugandoje ir Zambijoje (Reinikka and Smith 2004; 45). 2004 metų pabaigoje Namibijos ministro pirmininko sekretorius paskelbė apie ketinimą atlikti PETS ir QSDS sveikatos ir socialinių paslaugų ministerijoje bei pradinio mokymo, sporto ir kultūros ministerijoje (Simataa 2004; 11).

Apibendrinant reikia pasakyti, kad, be daugelio šių privalumų, pagrindinis *viešųjų išlaidų srauto stebėjimo ir kiekybiniame paslaugų tiekimo tyrimo* minusas yra tas, kad informantai turi pakankamai didelių paska-

tų pateikti neteisingą informaciją arba nepateikti jos visai (Reinikka and Smith 2004; 57). Tačiau, atkreipiant dėmesį į tai, kad, augant paslaugų sferai, ne visada užtenka įprastų veiksnių, tokių, kaip auditas ar įstatymų leidybos patikrinimas, nauji tyrimų metodai ir priemonės, tokios kaip PETS ir QSDS, gali prisidėti prie korupcijos diagnostikos ir kitų problemų išsiaiškinimo paslaugų tiekimo srityse besivystančiose šalyse (Reinikka and Smith 2004).

2.5. Oficiali teisėsaugos institucijų statistika

Dar vienas iš galimų būdų įvertinti korupcijos situaciją šalyje – pasinaudoti surinkta teisėsaugos institucijų statistika. Žinomas korupcijos tyrinėtojas Robertas Harris kalba apie problemas, kylančias naudojant teisinį korupcijos apibrėžimą ir remiantis oficialiąja teisėsaugos institucijų statistika. Kaip teigia minėtas mokslininkas, pagrindinė problema slypi korupcijos reiškimo latentiskume (Harris 2003; 8), todėl dokumentuotų korupcijos atvejų nėra daug⁸. Kaip teigia mokslininkai, oficialioji teisėsaugos statistika „nusako tik institucinį pajėgumą tirti korupcinius atvejus vadovaujantis esamais baudžiamaisiais įstatymais“

(Ališauskienė *et al.* 2005; 113). Be to, 2004 m. tarptautinė kriminalinės policijos organizacija, Interpolas, nusprendė riboti priėjimą prie teisėsaugos institucijų statistikos, kuri yra skelbiama jų interneto svetainėje dėl apgaulingos tokių duomenų prigimties ir galimų neteisingų interpretacijų. Dabar tarptautine nusikaltimų statistika gali naudoti tik atskirų teisėsaugos institucijų darbuotojai (Interpol 2005).

3. Apibendrinimas, iššūkiai ir sprendimai

3.1. Apibendrinimas

Pasaulyje yra naudojami skirtingi korupcijos diagnostikos būdai: *korupcijos suvokimo įvertinimas, susidūrimo su korupcijos atvejais patirties įvertinimas, suvokimo ir patirties būdų derinimas, išlaidų ir paslaugų stebėjimas, teisinė statistika* ir kiti. Taip pat naudojami ir kiti instrumentai, pavyzdžiui, *pranešimų kortelės* (padedančios išsiaiškinti, kokius neoficialius arba papildomus mokėjimus turėjo sumokėti viešųjų paslaugų gavėjai už teisėtai jiems priklausančias paslaugas), *valdymo sistemos indikatoriai* (Global ACCESS, CONTACT, EUMAP ir kt.), *nacionalinės sąžiningumo sistemos indikatoriai*⁹.

⁸ Pavyzdžiui, teisėsaugos institucija, tirianti korupcinius nusikaltimus Lietuvoje, Specialiųjų tyrimų tarnyba, pagal oficialiai skelbiamą statistiką pastaruoju metu turi vidutiniškai apie 100 bylų per metus (2004 metais STT iškeltos 93 baudžiamosios bylos, 2003 metais – 116 baudžiamųjų bylų, 2002 metais – 79 baudžiamosios bylos, 2001 metais – 118 baudžiamųjų bylų, 2000 metais – 90 baudžiamųjų bylų (STT 2005).

⁹ *Nacionalinės sąžiningumo sistemos* sąvoką įvedė *Transparency International*. Analizuojamos stipriosios įvairių institucijų, kurios dalyvauja vykdant korupcijos prevencijos darbus, pusės. Vertinimus daro ekspertai.

Apibendrinant galima sakyti, kad pasaulyje yra pakankamai daug įvairių korupcijos diagnostikos būdų ir instrumentų. Kai kurie jų jau išbandyti, kiti – dar tik kuriami. Daroma prielaida, kad korupcijos tyrimai, kaip ir visa antikorpacinė veikla (Michael 2004), yra auganti pramonės šaka.

Akivaizdu, kad norint įvertinti ir analizuoti korupcijos fenomeną, svarbu žvelgti į korupciją daug platesniame politiniame, socialiniame, ekonominiame, kultūriniame ir, žinoma, teisės ir kriminalinės justicijos kontekste, derinti makro ir mikrolygmens teorines perspektyvas, atsižvelgti į laiko perspektyvą ir nuolat kintančias bei sudėtingėjančias korupcijos formas bei tarptautinio, regioninio, nacionalinio ir vietinio konteksto ypatumus (Piliponytė 2004; 94).

3.2. Iššūkiai

Be visų paminėtų pasiekimų korupcijos diagnostikos srityje, vis dėlto egzistuoja ir daug *neatsakytų klausimų*, pavyzdžiui, kaip išmatuoti korupcijos paplitimą tokiose didelėse šalyse ir įvairiapusiškose šalyse, kaip Indija, Indonezija ar Rusija. Yra *pagrįstos kritikos*, pavyzdžiui, dėl įvairių korupcijos indeksų naudojimo. Tarkim *Korupcijos suvokimo indeksas* leidžia palyginti korupcijos suvokimą tarp šalių, tačiau negalime tiesiogiai palyginti korupcijos situacijos pokyčių laike (Zoido and Chavis 2004; 278-281). Akivaizdūs sunkumai atsiranda ir *interpretuojant* informantų patirtį korupcinėse situacijose.

Pastaruoju metu netrūksta įvairių diskusijų tiek tarp tyrėjų, tiek tarp valdžios

atstovų dėl korupcijos diagnostikos instrumentų ir jų reikšmės. Kaip skelbia *Transparency International* šaltinių knyga, tyrimai ir kiti diagnostikos būdai yra svarbus įrankis mažinant korupciją. Jie gali prisidėti prie institucinių reformų, skatinti debatus konkrečiais aktualiais klausimais, atskleisti problemas ir prioritetus reformų vykdymui, suteikti bendruomenei „balsą“ ir sustiprinti vietos nuosavybės teises (Pope 2000). Remdamiesi Lietuvos patirtimi galime rasti mažiausiai dvi šio klausimo puses. Viena jų yra *teigiama*.

- Kaip parodė Lietuvos atvejis (Ališauskienė *et al.* 2005), kompleksinis nacionalinis tyrimas gali ženkliai prisidėti prie korupcijos fenomeno analizės ir gilesnių tyrinėjimų šalyje, atrasti viešojo administravimo spragas, atskleisti labiausiai korupcijos pažeistas institucijas bei prisidėti prie antikorpacinės politikos įgyvendinimo.

Kita pusė – duoda peno *diskusijoms*.

- Korupcijos tyrimų rezultatų paviešinimas yra pakankamai jautrus procesas, ypač institucijos ir vietiniame (savivaldos) lygmenyse. Net ir tarptautiniu ar nacionaliniu lygmeniu sudėtingi korupcijos indeksai ir diagnostikos būdai sudaro galimybes skirtingoms rezultatų interpretacijoms ir nesusipratimams atsirasti. Tai gali sukelti įtampą tarp tyrėjų ir užsakovų, tyrėjų ir politikų bei skirtingų interesų grupių. O taip pat lemti tiek korupcijos tyrimų dalyvių, tiek susijusių tikslinių grupių viktimizaciją.

3.3. Sprendimai

Kokie galimi sprendimai? Pasak Michael Johnston, reikia daugiau dėmesio skirti ne tik korupcijos fenomeno matavimams, bet ir *koreliacijų* nustatymams. Yra daugybė su korupcijos reiškiniu susijusių socialinių reiškinių, kurių matavimas pakankamai pagrįstas, patikimas ir tikslus (Johnston 2000; 12). Kitas būdas gali būti atrastas naudojant lankstesnius nei globaliniai korupcijos ir valdymo sistemos vertimo indeksai *nacionalinio lygio korupcijos diagnostikos instrumentus*. Vienas tokių pavyzdžių yra Lietuvoje atlikti korupcijos tyrimai¹⁰. Be jau paminėtų jautrių šio tyrimo vietų gali būti išskirti ir akivaizdūs šių tyrimų privalumai:

- Ištirta korupcijos situacija šalyje ir identifikuoti „karščiausi“ korupcijos taškai.
- Atskleistas šalies gyventojų, verslininkų ir specialistų požiūris į korupciją ir as-

meninė patirtis susiduriant su korupcijos (kyšių) atvejais.

- Atskleistas itin reikšmingas žiniasklaidos vaidmuo informuojant visuomenę apie korupcijos situaciją šalyje.
- Sukurta, išbandyta bei patobulinta nauja korupcijos diagnostikos metodologija keturių metų laikotarpyje.
- Tyrimų rezultatai naudojami įgyvendinant nacionalinę kovos su korupcija programą.
- Sukurta korupcijos diagnostikos metodologija buvo pristatyta tiek nacionaliniame, tiek tarptautiniame lygmenyse sulaukdama daug teigiamų vertinimų.

Akivaizdu, kad latentiška ir kintanti korupcijos kilmė skatins tyrimų diskusijas. Todėl tolimesniems korupcijos diagnostikos ieškojimams be galo įdomūs būtų ir atskirų sektorių diagnostikos aspektai.

LITERATŪRA

Ališauskienė, Rasa, Dobryninas, Aleksandras, Žilinskienė, Laima. 2005. *Lietuvos korupcijos žemėlapis 2001-2004*. Vilnius: Eugrimas.

Babbie, Earl. 1995. *The Practice of Social*

Research (septintasis leidimas). Wadsworth Publishing Company.

Cheryl, Gray, Hellman, Joel, Ryterman, Randi. 2004. *Anticorruption in transition 2: cor-*

¹⁰ 2001–2004 metais nevyriausybinė antikorupecinė organizacija „Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS) vykdė korupcijos diagnostinį tyrimą „Lietuvos korupcijos žemėlapis“. Sociologinė stebėseną apėmė dvi grupės: Lietuvos gyventojus ir verslo atstovus. Jos tikslas – remiantis nacionalinėmis sociologinėmis apklausomis atlikti korupcijos paplitimo institucinį ir geografinį monitoringą, identifikuoti jautriausias korupcijai sferas, išsiaiškinti, kuriose Lietuvos institucijose yra „karščiausi“ korupcijos taškai. 2004 m. tyrimu „Korupcijos apraiškos šalies mastu atrinktoje apskrityse ir jose esančiose savivaldybėse“, kurį inicijavo TILS ir Specialiųjų tyrimų tarnyba, buvo siekta nustatyti neoficialių mokėjimų už svarbias socialines paslaugas paplitimo lygį ir mechanizmus. 2004 m. taip pat buvo atliktas tyrimas „Vilniaus miestas korupcijos žemėlapis“, kuri užsakė Vilniaus miesto savivaldybė, o atliko TILS. Tyrimo tikslai – remiantis Vilniaus miesto gyventojų sociologine apklausa atlikti institucinį ir geografinį korupcijos paplitimo monitoringą.

ruption in enterprise-state interactions in Europe and Central Asia, 1999-2002. Washington D.C. : World Bank.

Coalition 2000. 1998. Corruption Monitoring System. <http://www.online.bg/coalition2000/eng/monitor.htm>, žiūrėta 2005 m. liepos 8 d..

Dobryninas, Aleksandras. 2001. *Virtuali nusikaltimų tikrovė.* Vilnius: Eugrimas.

Fuszara, Malgorzata. 1999. „Presentation of corruption in printed media in Central Europe“, <http://www.osi.hu/eumap/corr1.htm>, žiūrėta 2005 m. kovo 5 d.

Harris, Robert. 2003. *Political Corruption. In and Beyond the National State.* London and New York: Routledge.

Hellman, Joel, S, Jones, Geraint, Kaufmann, Daniel, and Schankermann, Mark. 2000. „Measuring Governance, Corruption, and State Capture“. Washington, DC: The World Bank (April). http://www.worldbank.org/wbi/governance/working_papers.htm, žiūrėta 2005 m. liepos 10 d.

Holmes, Leslie. 2006. *Rotten States?: Corruption, Post-Communism and Neoliberalism.* Durham NC: Duke University Press. (Rankraštis).

Interpol 2005. <http://www.interpol.com/Public/Statistics/ICS/default.asp>, žiūrėta 2005 m. rugpjūčio 8 d.

Johnston, Michael. 2000. „The New Corruption Rankings: Implication for Analysis and Reform“, International Political Science Association.

Kalninš, Valts. 2005. Assessing Trends in Corruption and Impact of Anti-Corruption Measures (discussion paper). The Anti-Corruption Network for Transition Economies 6th General Meeting. 30-31 May 2005, Istanbul, Turkey.

Kotze, H., J. and Masutha, J., R. 2000. „Tracking Elite Opinions on Political Corruption in South Africa, 1995-2000“, *Politeia* 21(1): 1-92.

Krupavicius, Algis, Gaidys, Vladas. 2002. „Empirical Social Research in Lithuania“, <http://www.cee-socialscience.net/archive/empirical/lithuania/report1.html>, žiūrėta 2005 m. liepos 21d.

Lietuvos korupcijos žemėlapis 2005. Parengtas STT užsakymu. Atliko TNS Gallup. www.transparency.lt, žiūrėta 2006 m. vasario 18 d.

Meagher, Thomas Patrick. 2004. „A Corruption Primer: An Overview of Concepts in the Corruption Literature“, <http://www.iris.umd.edu>, žiūrėta 2005 m. birželio 6 d.

Michael, Bryane, 2004. „The Globalisation of Anti-Corruption Policies: The Diffusion of Best Practices and the Role of Knowledge Management“, *Public Policy and Public Management in Globalized World.*

Piliponytė, Jolanta. 2004. „Korupcija: teoriniai bandymai apibrėžti ir paaiškinti“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai* (2): 83-95.

Pope, Jeremy. 2000. *Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System.* Berlin: Transparency International.

Reinikka, Ritva, and Smith, Nathan. 2004. *Public Expenditure Tracking Survey in Education.* UNESCO: International Institute for Education Planning.

Reinikka, Ritva, and Svensson, Jakob. 2003. „Surveys Techniques to Measure and Explain Corruption“, World Bank Policy Research Working Paper 3071, <http://ideas.repec.org/p/wop/wobael/3071.html>, žiūrėta 2005 m. kovo 8 d.

Simataa, George. 2004. *Promoting Ethics and Professionalism in the Namibian Public Service.* Addis Ababa.

Specialiųjų tyrimų tarnyba 2005. http://www.stt.lt/?lang=en&menu_id=1, žiūrėta 2005 m. liepos 25 d.

Steen, Anton. 2004. „How Elites View Corruption and Trust in Post-Soviet State“ in *Global Corruption Report 2004.* Berlin: Transparency International.

Transparency International 2005a. <http://www.transparency.org/surveys/index.html>, žiūrėta 2005 m. liepos 30 d.

Transparency International. 2005b. <http://www.transparency.org/cpi/2002/bpi2002.en.html#respondents>, žiūrėta 2005 m. liepos 21 d.

Valickas, Liutauras. 2005. „Ar viešumas padeda kovoje su korupcija?“, <http://www.transparency.lt/skaitiniai.php>, žiūrėta 2005 m. birželio 18 d.

Williams, Robert., J. 2000. „The Problem of Corruption: A Conceptual and Comparative Analysis“ in R. Williams (ed.) *Explaining Corruption*. Northampton: An Elgar Reference Collection.

World Bank. 2000. *Anticorruption in Transition: a Contribution to the Policy Debate*. 2000. Washington D.C.: World Bank.

World Bank. 2001. „Honduras: Public Ex-

penditure Management for Poverty Reduction and Fiscal Sustainability“, (Report no. 22070). Washington DC: Poverty Reduction and Economic Sector Management Unit, Latin America and Caribbean Region.

Zoido, Pablo, Chavis, Larry, 2004. „Corruption Research. Introduction“ in *Global Corruption Report 2004*. Berlin: Transparency International.

SUMMARY

INSTRUMENTS AND CHALLENGES OF CORRUPTION DIAGNOSTICS AROUND THE WORLD AND IN LITHUANIA

This article addresses the issue of corruption diagnostics. It analyses the existing approaches to measure corruption, namely the perception-based approach, the experience-based approach, the tracking approach and the legal statistics approach. The article discusses the possibilities and difficulties that measuring of cor-

ruption presents and offers global and national examples to illustrate that. It also addresses in greater detail corruption research carried out in Lithuania. Finally, the article presents the summary of the insights made, discusses the challenges of corruption diagnostics and its possible solutions.

Įteikta 2006 03 19

Pateikta spaudai 2006 06 20

Sociologijos katedra,

Filosofijos fakultetas,

Vilniaus universitetas,

Universiteto 9/1

El. paštas: jolanta.piliponyte@fsf.vu.lt